

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
NILSA WAHLA
przedstawiona w dniu 12 grudnia 2013 r.¹

Sprawa C-507/12

Jessy Saint Prix
przeciwko
Secretary of State for Work and Pensions

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Supreme Court of the United Kingdom (Zjednoczone Królestwo)]

Swobodny przepływ pracowników — Artykuł 45 TFUE — Dyskryminacja ze względu na przynależność państwową — Dyskryminacja ze względu na płeć — Dyrektywa 2004/38/WE — Artykuł 7 ust. 1 i 3 — Pojęcie pracownika — Prawo pobytu — Obywatelka Unii, która czasowo zaprzestała pracy ze względu na ograniczenia związane z ciążą i okresem poporodowym — Zasiłek socjalny — Wystarczające środki — Proporcjonalność

1. Obywatelka Unii zamieszkująca i pracująca w państwie członkowskim innym niż państwo, z którego pochodzi, zaprzestaje pracy ze względu na ograniczenia związane z końcowym etapem ciąży i okresem poporodowym. Następnie ubiega się o specjalny nieskładkowy zasiłek pieniężny za okres, w którym kobiety będące obywatelkami przyjmującego państwa członkowskiego nie muszą pracować ani aktywnie poszukiwać pracy. Jej wniosek zostaje oddalony przez właściwe organy krajowe. Czy w tych okolicznościach osobę taką należy traktować jak „pracownika” w rozumieniu art. 45 TFUE oraz czy, konkretniej rzecz ujmując, stosuje się do niej art. 7 dyrektywy 2004/38/WE² (zwanej dalej „dyrektywą obywatelską”)?

2. Nie mam żadnych wątpliwości, że na tak postawione pytanie należy odpowiedzieć twierdząco. Poniżej postaram się wykazać, że interpretowanie art. 7 dyrektywy obywatelskiej w jakikolwiek inny sposób byłoby sprzeczne nie tylko z zakazem dyskryminacji ze względu na przynależność państwową, lecz także z zakazem dyskryminacji ze względu na płeć, które w prawie Unii zostały podniesione do rangi zasad podstawowych.

I – Okoliczności faktyczne, postępowanie i postawione pytania

3. Jessy Saint Prix jest obywatelską francuską, która od dnia 10 lipca 2006 r. nieprzerwanie przebywa w Zjednoczonym Królestwie. Od września 2006 r. do sierpnia 2007 r. pracowała na różnych stanowiskach, przeważnie jako asystentka nauczyciela. Następnie podjęła studia podyplomowe związane z jej wcześniejszą pracą w zakresie nauczania. W lutym 2008 r. przerwała studia z powodu zajścia w ciążę.

¹ — Język oryginału: angielski.

² — Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii oraz członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 oraz uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. L 158, s. 77, wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5. t. 5, s. 46).

4. Jessy Saint Prix próbowała wówczas szukać pracy w szkołach średnich. Ze względu na brak dostępnych stanowisk przez kilka miesięcy zmuszona była pracować w przedszkolach na podstawie umowy z agencją pracy tymczasowej. Począwszy od 12 marca 2008 r., czyli 12 tygodni przed przewidywaną datą porodu, przerwała pracę, gdyż opieka nad dziećmi w wieku przedszkolnym stała się dla niej zbyt forsowna. Przez krótki okres bezskutecznie szukała lepszej pracy.

5. W dniu 18 marca 2008 r., za radą swojego lekarza, J. Saint Prix złożyła wniosek o zasiłek socjalny (Income Support) – specjalny nieskładkowy zasiłek pieniężny³. Jej wniosek został oddalony, gdyż zgodnie z właściwymi przepisami krajowymi straciła „prawo pobytu w Zjednoczonym Królestwie”, stanowiące wstępny warunek otrzymania tego zasiłku. Strony są zgodne, że wniosek J. Saint Prix został złożony w terminie 11 tygodni przez przewidywaną datą porodu.

6. W dniu 21 maja 2008 r. przyszło na świat dziecko J. Saint Prix. Po upływie około trzech miesięcy po jego urodzeniu J. Saint Prix wróciła do pracy.

7. Jessy Saint Prix złożyła odwołanie od odmowy przyznania jej zasiłku socjalnego do First Tier Tribunal (sądu pierwszej instancji właściwego w sprawach z zakresu zabezpieczenia społecznego i zasiłków rodzinnych na dziecko). First Tier Tribunal uwzględnił jej odwołanie w dniu 4 września 2008 r. Orzeczenie First Tier Tribunal zostało następnie zaskarżone przez Secretary of State for Work and Pensions (sekretarza stanu właściwego w sprawach z zakresu zatrudnienia i emerytur) do Upper Tribunal (sądu drugiej instancji właściwego w sprawach z zakresu zabezpieczenia społecznego i zasiłków rodzinnych na dziecko), który w dniu 7 maja 2010 r. orzekł na jego korzyść. W tej sytuacji Jessy Saint Prix odwołała się do Court of Appeal (sądu apelacyjnego). Sąd ten oddalił jej apelację w dniu 13 lipca 2011 r., wobec czego J. Saint Prix wniosła kasację do Supreme Court of the United Kingdom (sądu najwyższego Zjednoczonego Królestwa, zwanego dalej „Supreme Court”).

8. Supreme Court powziął wątpliwości co do prawidłowej wykładni art. 7 dyrektywy obywatelskiej, w związku z czym postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami:

- „1) Czy prawo pobytu przysługujące »pracownikowi najemnemu« na mocy art. 7 dyrektywy obywatelskiej należy interpretować w ten sposób, że znajduje ono zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do osób (i) pozostających w istniejącym stosunku pracy, (ii) (przynajmniej w niektórych okolicznościach) poszukujących pracy lub (iii) objętych rozszerzeniami zakresu tego prawa, o których mowa w art. 7 ust. 3 tej dyrektywy, czy też artykuł ten należy interpretować w ten sposób, że nie wyklucza on uznania innych osób za osoby pozostające »pracownikami najemnymi« do powyższych celów?
- 2) (i) Jeżeli zachodzi drugi przypadek, czy prawo to obejmuje kobietę, która na podstawie rozsądnych przesłanek zaprzestaje pracy lub poszukiwania pracy z uwagi na fizyczne ograniczenia wynikające z zaawansowanej ciąży (i okresu poporodowego)?
(ii) Jeżeli tak, czy jest ona uprawniona do skorzystania ze sposobu, w jaki prawo krajowe określa, kiedy istnieją ku temu rozsądne przesłanki?”.

3 — Zasiłek socjalny jest świadczeniem, o które mogą ubiegać się zamieszkujące w Zjednoczonym Królestwie osoby bez dochodów lub o niskich dochodach pracujące mniej niż 16 godzin tygodniowo, które nie zarejestrowały się jako osoby bezrobotne. Dodatkowo osoby te muszą należeć do jednej ze ściśle określonych kategorii. Jedną z tych kategorii obejmuje kobiety w ciąży i w niektórych wypadkach osoby niezdolne do pracy z powodu choroby lub niepełnosprawności.

9. Uwagi na piśmie w niniejszej sprawie zostały przedstawione przez J. Saint Prix, AIRE Centre⁴ i Urząd Nadzoru EFTA oraz rządy polski i Zjednoczonego Królestwa, a także przez Komisję, którzy – z wyjątkiem rządu polskiego – przedstawili swoje stanowiska na rozprawie w dniu 14 listopada 2013 r.

II – Analiza

A – Czy obywatelce Unii będącej w sytuacji J. Saint Prix nadal powinien przysługiwać status pracownika?

10. Jak wyjaśniono w postanowieniu odsyłającym, na gruncie prawa Zjednoczonego Królestwa w ciągu 11 tygodni przed spodziewaną datą porodu ciężarna kobieta będąca obywatelką Zjednoczonego Królestwa nie ma obowiązku pozostawać w gotowości do podjęcia pracy ani aktywnie jej poszukiwać. Po urodzeniu dziecka może ona pozostawać poza rynkiem pracy przez 15 tygodni⁵. Obywatelka Zjednoczonego Królestwa po spełnieniu stosownych wymogów ma również prawo do otrzymywania w tym okresie zasiłku socjalnego.

11. Możliwość ta przysługuje obywatelce innego państwa członkowskiego, takiej jak J. Saint Prix, tylko wówczas, gdy jest ona objęta art. 7 dyrektywy obywatelskiej, który reguluje prawo pobytu obywateli Unii na terytorium innego państwa członkowskiego przez okres przekraczający trzy miesiące⁶. Oprócz okoliczności wskazanych w art. 7 ust. 1 tej dyrektywy (w tym prawa pobytu pracowników najemnych i osób pracujących na własny rachunek) w niniejszej sprawie szczególne znaczenie mają okoliczności wskazane w art. 7 ust. 3 wspomnianej dyrektywy. Dotyczą one sytuacji, w której obywatel Unii, który przestał być pracownikiem najemnym lub osobą pracującą na własny rachunek, zachowuje jednak ten status. Do okoliczności tych należą niezdolność do pracy w wyniku choroby lub wypadku. W art. 7 ust. 3 nie ma jednak mowy o ciąży. W ocenie sądu odsyłającego J. Saint Prix – która w chwili zaistnienia okoliczności będących przedmiotem postępowania głównego była w ciąży – mogłaby skorzystać z zasiłku socjalnego tylko pod warunkiem, że w przedmiotowym okresie zostałaby uznana za pracownika.

12. Z powyższego wynika, że poprzez swoje pytania sąd krajowy dąży w istocie do ustalenia, czy kobieta będąca w sytuacji takiej jak J. Saint Prix może być uznawana za pracownika do celów art. 7 dyrektywy obywatelskiej.

13. Udzielanie odpowiedzi na to pytanie rozpocznę od przypomnienia głównych tez z orzecznictwa Trybunału dotyczącego swobodnego przemieszczania się pracowników, po czym przejdę do ustalenia, jak – w świetle tego orzecznictwa – należy interpretować art. 7 dyrektywy obywatelskiej, w szczególności skupiając się na argumentach rządu Zjednoczonego Królestwa.

4 — AIRE Centre (Advice on Individual Rights in Europe) (centrum doradztwa w zakresie praw osobistych w Europie) jest organizacją charytatywną świadczącą bezpłatne porady prawne na temat europejskich praw człowieka i prawa Unii. Organizacja ta została dopuszczona do udziału w postępowaniu przed Supreme Court.

5 — Te 26 tygodni (11 tygodni przed porodem i 15 tygodni po nim) odpowiadają długości zwykłego urlopu macierzyńskiego w Zjednoczonym Królestwie.

6 — Artykuł 7 dyrektywy obywatelskiej stanowi: „1. Wszyscy obywatele Unii posiadają prawo pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego przez okres dłuższy niż trzy miesiące, jeżeli: a) są pracownikami najemnymi lub osobami pracującymi na własny rachunek w przyjmującym państwie członkowskim; lub b) posiadają wystarczające zasoby dla siebie i członków ich rodziny, aby nie stanowić obciążenia dla systemu pomocy społecznej przyjmującego państwa członkowskiego w okresie pobytu, oraz są objęci pełnym ubezpieczeniem zdrowotnym w przyjmującym państwie członkowskim [...]”. 3. Do celów ust. 1 lit. a), obywatel Unii, który nie jest dłużej pracownikiem najemnym lub osobą pracującą na własny rachunek, zachowuje status pracownika najemnego lub osoby pracującej na własny rachunek w następujących okolicznościach: a) jest okresowo niezdolny do pracy w wyniku choroby lub wypadku; b) pozostaje bez pracy w sposób niezamierzony, co jest należycie odnotowane, po okresie zatrudnienia przekraczającym jeden rok i zarejestrował się jako bezrobotny w odpowiednim urzędzie pracy [...]”.

1. Orzecznictwo Trybunału

14. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pojęcie pracownika należy interpretować szeroko⁷. Jest tak dlatego, że pojęcie to wyznacza zakres jednej z podstawowych swobód zagwarantowanych w traktacie⁸.

15. A zatem pracownik migrujący, który był zatrudniony w przyjmującym państwie członkowskim, objęty jest zakresem art. 45 TFUE⁹. Co do zasady więc osoba będąca w trakcie zatrudnienia uznawana będzie za pracownika¹⁰. Trybunał niezmiennie jednak orzekał, że przysługujące pracownikom migrującym uprawnienia niekoniecznie zależą od rzeczywistego istnienia lub utrzymywania się stosunku pracy. Niektóre prawa związane ze statusem pracownika są bowiem gwarantowane pracownikom migrującym, nawet jeśli pracownicy ci nie pozostają już w stosunku pracy. Prawa te obejmują uprawnienie do pobierania zasiłków przysługujących w przyjmującym państwie członkowskim w ramach systemu zabezpieczeń społecznych¹¹.

16. W tym zakresie wypada przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem art. 45 TFUE – w szczególności w ust. 3 lit. d) – przyznaje pracownikowi prawo do pozostania na terytorium państwa członkowskiego po ustaniu zatrudnienia. I tak, w ww. wyroku w sprawie Lair¹² Trybunał orzekł, że pracownika migrującego, który dobrowolnie zaprzestał pracy w celu podjęcia studiów uniwersyteckich związanych z jego wcześniejszą działalnością zawodową, należy traktować jak pracownika. Świadomy trudności, jakie wiążą się ze znalezieniem nowej pracy w przypadku niezamierzonego pozostawiania przez pracownika bez pracy, Trybunał orzekł ponadto, że kryterium odnoszące się do istnienia związku między daną działalnością zawodową a podjętymi studiami nie znajduje zastosowania, gdy potrzeba przekwalifikowania się nie wynika z dobrowolnego wyboru zainteresowanej osoby¹³.

17. Co ciekawsze, w wyroku w sprawach połączonych Orfanopoulos i Oliveri¹⁴ Trybunał potwierdził, że obywatel Unii, który pracował w państwie członkowskim, nabywając tym samym w tym państwie status pracownika migrującego, nadal pozostawał objęty obecnym art. 45 TFUE i przyjętymi na jego podstawie przepisami w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności. Co do zasady zatem więzień, który był zatrudniony przed rozpoczęciem odbywania kary pozbawienia wolności, nie jest uważany za osobę, która przestała być dostępna na rynku pracy przyjmującego państwa członkowskiego, o ile w *rozsądnym* terminie po zwolnieniu z zakładu karnego ponownie podejmie zatrudnienie¹⁵.

18. W niniejszej sprawie pozostaje bezsporne, że J. Saint Prix była pracownikiem do celów art. 7 ust. 1 lit. a) dyrektywy obywatelskiej do marca 2008 r., kiedy to zaprzestała pracy ze względu na ograniczenia związane z ciążą. Mimo to J. Saint Prix pozostała na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego w okresie, w którym nie wykonywała pracy, a trzy miesiące po porodzie ponownie podjęła pracę. Wszystkie strony, które przedstawiły uwagi przed Trybunałem – z wyjątkiem rządu

7 — Zasada ta została początkowo sformułowana m.in. w wyrokach: z dnia 3 czerwca 1986 r. w sprawie 139/85 Kempf, Rec. s. 1741, pkt 13; z dnia 3 lipca 1986 r. w sprawie 66/85 Lawrie-Blum, Rec. s. 2121, pkt 16. Zobacz także wyroki: z dnia 21 czerwca 1988 r. w sprawie 197/86 Brown, Rec. s. 3205, pkt 21; z dnia 26 lutego 1991 r. w sprawie C-292/89 Antonissen, Rec. s. I-745, pkt 11; z dnia 26 lutego 1992 r. w sprawie C-3/90 Bernini, Rec. s. I-1071, pkt 14; z dnia 6 listopada 2003 r. w sprawie C-413/01 Ninni-Orasche, Rec. s. I-13187, pkt 23; i z nowszego orzecznictwa, z dnia 21 lutego 2013 r. w sprawie C-46/12 LN, pkt 39.

8 — Wyżej wymienione wyroki: w sprawie Kempf, pkt 13; w sprawie Lawrie-Blum, pkt 16.

9 — Zobacz wyrok z dnia 13 grudnia 2012 r. w sprawie C-379/11 Caves Krier Frères, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo.

10 — W celu zapoznania się z kryteriami pozwalającymi na stwierdzenie istnienia stosunku pracy zob. między innymi ww. wyrok w sprawie LN, pkt 40, 41 i przytoczone tam orzecznictwo.

11 — Zobacz wyrok z dnia 21 czerwca 1988 r. w sprawie 39/86 Lair, Rec. s. 3161, pkt 31–39. Z nowszego orzecznictwa, co się tyczy świadczeń przysługujących pracownikowi w związku z wcześniejszym stosunkiem pracy, zob. wyrok z dnia 11 września 2008 r. w sprawie C-228/07 Petersen, Zb.Orz. s. I-6989, pkt 49 i przytoczone tam orzecznictwo.

12 — Zobacz przypis 11.

13 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Lair, pkt 37.

14 — Wyrok z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawach połączonych C-482/01 i C-493/01, Rec. s. I-5257.

15 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawach połączonych Orfanopoulos i Oliveri, pkt 50 i przytoczone tam orzecznictwo. Zobacz także analogicznie ww. wyrok w sprawie Antonissen, pkt 21, 22.

Zjednoczonego Królestwa – wskazują, że odmówienie J. Saint Prix statusu pracownika w opisywanych okolicznościach byłoby możliwe tylko w przypadku dokonywania znacząco wąskiej interpretacji art. 45 TFUE i art. 7 dyrektywy obywatelskiej. Takie podejście kłóciłoby się z optyką reprezentowaną przez Trybunał we wskazanym powyżej orzecznictwie.

19. Muszę się zgodzić z tą argumentacją. Pozbawienie J. Saint Prix statusu pracownika oznaczałoby ponadto interpretowanie obecnych przepisów w sposób sprzeczny z celem dyrektywy obywatelskiej, jakim jest wzmocnienie korzystania z podstawowego i indywidualnego prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, przyznanego każdemu obywatelowi Unii bezpośrednio przez traktat¹⁶. Nie mam zatem wątpliwości, że J. Saint Prix należy traktować jak osobę mającą status pracownika nawet w okresie, w którym nie pracowała. W końcu rzeczywiście skorzystała ona z prawa do swobodnego przemieszczania się i pracowała w przyjmującym państwie członkowskim przed zajęciem w ciąży.

20. Mimo to nie mogę przychylić się do interpretacji art. 7 dyrektywy obywatelskiej, jaką proponują J. Saint Prix, AIRE Centre i Komisja. Zasadniczo twierdzą oni, że – podobnie jak w sprawach połączonych Orfanopoulos i Oliveri – kobieta będąca w sytuacji J. Saint Prix nie opuściła rynku pracy w sposób permanentny, wobec czego powinna się do niej stosować ogólna reguła dotycząca pobytu przekraczającego trzy miesiące [wskazana w art. 7 ust. 1 lit. a) tej dyrektywy]. Choć zastosowanie w okolicznościach niniejszej sprawy stanowiska, jakie zajął Trybunał w sprawach połączonych Orfanopoulos i Oliveri, byłoby z pewnością kuszące, nie można moim zdaniem ignorować zmian, które zaszły w sferze normatywnej. Wprawdzie w chwili zaistnienia zdarzeń będących przedmiotem postępowania głównego nie istniał jednolity akt prawa wtórnego wyznaczający warunki korzystania z prawa do swobodnego przemieszczania się, obecnie akt taki istnieje – i jest nim dyrektywa obywatelska¹⁷. Prawo pobytu w innym państwie członkowskim po upływie trzech miesięcy zostało szczegółowo uregulowane w art. 7 dyrektywy obywatelskiej.

21. Chociaż nieobecność J. Saint Prix na rynku pracy z pewnością miała charakter tymczasowy, w okresie tym nie podejmowała ona żadnej znaczącej działalności gospodarczej (podobnie jak osoba chora czy ofiara wypadku). Z tego właśnie powodu uważam, że najistotniejszego punktu odniesienia dla oceny sytuacji kobiety będącej w sytuacji J. Saint Prix należy poszukiwać w wyjątku od zasady ogólnej ustanowionym w art. 7 ust. 3 lit. a) dyrektywy obywatelskiej, który odnosi się do okresowej niezdolności do pracy w wyniku choroby lub wypadku.

22. Takie ujęcie rodzi jednak pytanie, jak pogodzić to stanowisko z okolicznością, że art. 7 ust. 3 dyrektywy obywatelskiej – dotyczący warunków, które trzeba spełnić, aby zachować status pracownika, w sytuacji gdy zainteresowana osoba przestała być pracownikiem najemnym lub osobą pracującą na własny rachunek – wyraźnie nie wymienia ciąży? Odpowiedź na to pytanie wymaga ustosunkowania się do zastrzeżeń rządu Zjednoczonego Królestwa.

2. Zastrzeżenia rządu Zjednoczonego Królestwa

23. W odróżnieniu od pozostałych stron, które przedstawiły uwagi w niniejszej sprawie, rząd Zjednoczonego Królestwa przypisuje szczególną wagę dwóm czynnikom, które w jego ocenie przemawiają za możliwością odmówienia J. Saint Prix statusu pracownika. Z jednej strony rząd ten twierdzi, że sytuację J. Saint Prix należy przyrównać do okoliczności będących przedmiotem wyroku w sprawie Dias¹⁸, w którym (w odróżnieniu od niniejszej sprawy) Trybunał zbadał warunki uzyskania

16 — Zobacz ostatnio wyrok z dnia 19 września 2013 r. w sprawie C-140/12 Brey, pkt 53. Zobacz także wyroki: z dnia 25 lipca 2008 r. w sprawie C-127/08 Metock i in., Zb.Orz. s. I-6241, pkt 59, 82; z dnia 7 października 2010 r. w sprawie C-162/09 Lassal, Zb.Orz. s. I-9217, pkt 30; z dnia 5 maja 2011 r. w sprawie C-434/09 McCarthy, Zb.Orz. s. I-3375, pkt 28.

17 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Brey, pkt 53. Zobacz także ww. wyrok w sprawie McCarthy, pkt 33; wyrok z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawach połączonych C-424/10 i C-425/10 Ziolkowski i Szeja, pkt 36, 40.

18 — Wyrok z dnia 21 lipca 2011 r. w sprawie C-325/09, Zb.Orz. s. I-6387.

prawa stałego pobytu na podstawie art. 16 dyrektywy obywatelskiej¹⁹. Choć nie to zagadnienie było przedmiotem postępowania przed Trybunałem w sprawie Dias, powódka nie była traktowana jak pracownik – która to kwestia nie była bezpośrednim przedmiotem dyskusji przed Trybunałem – w przyjmującym państwie członkowskim w okresie, w którym przerwała pracę, aby opiekować się swoim małym dzieckiem, a który rozpoczął się po upływie okresu jej urlopu macierzyńskiego²⁰.

24. Nie zgadzam się, że sprawa Dias jest analogiczna do tej rozpatrywanej w niniejszym przypadku. Stosunkowo łatwo bowiem można dostrzec, że okoliczności tych dwóch spraw różnią się od siebie. W sprawie Dias okres, w jakim matka pozostawała bez pracy, wykraczał poza okres, w którym powrót do pracy był niewskazany ze względów medycznych. Jak zauważył sąd odsyłający, opieka nad dzieckiem może być sprawowana zarówno przez kobiety, jak i przez mężczyzn. W rozpatrywanej sprawie natomiast mamy do czynienia z sytuacją, w której kobieta przestaje pracować przez wyraźnie ustalony okres ze względu na fizyczne i psychiczne ograniczenia związane z ciążą²¹. Co więcej, okres ten pokrywa się z okresem, w którym ciężarne kobiety będące obywatelkami przyjmującego państwa członkowskiego nie muszą pracować ani aktywnie poszukiwać pracy²².

25. Z drugiej strony rząd Zjednoczonego Królestwa szczególnie mocno podkreśla fakt, że art. 7 ust. 3 dyrektywy obywatelskiej wyraźnie odnosi się do sytuacji, w których dana osoba jest okresowo niezdolna do pracy w wyniku choroby lub wypadku, lecz milczy w temacie ciąży. W jego ocenie okoliczność, że dyrektywa wyraźnie nie przewiduje przyznania ochrony w tym zakresie w związku z ciążą i porodem, świadczy o umyślnym zamiśle prawodawcy, który nie chciał, aby tego rodzaju ochronę można było wyprowadzić z tego przepisu. Zdaniem rządu Zjednoczonego Królestwa wynika to niezbicie z faktu, że w trakcie prac komisji Parlamentu Europejskiego nad art. 7 ust. 3 wniosku Komisji podjęto próbę umieszczenia w tym przepisie stosownego zapisu dotyczącego ciąży, którego wniosek ten nie zawierał²³.

26. Byłbym ostrożny z wyciąganiem tego rodzaju ostatecznych wniosków.

27. Pragnę w tym względzie podkreślić, że z wniosku Komisji dotyczącego dyrektywy obywatelskiej²⁴ wynika, iż celem dyrektywy nie było jedynie powtórzenie przepisów ustanowionych w innych dyrektywach, w szczególności w dyrektywie 68/360/EWG²⁵. Szczególnie objawia się to w przypadku art. 7 dyrektywy obywatelskiej. Nowa dyrektywa miała też na celu, na co zwraca uwagę sam rząd Zjednoczonego Królestwa, uwzględnienie w prawodawstwie (ówczesnego) orzecznictwa Trybunału

19 — Zgodnie z art. 16: „1. Obywatele Unii, którzy legalnie zamieszkują w przyjmującym państwie członkowskim przez nieprzerwany okres pięciu lat, mają prawo stałego pobytu w tym państwie [...]. 2. Ustęp 1 stosuje się również do członków rodziny, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich i legalnie zamieszkiwali [przebywali] wraz z obywatelem Unii w przyjmującym państwie członkowskim przez nieprzerwany okres pięciu lat. 3. Ciągłości pobytu nie naruszają przejściowe okresy nieobecności nieprzekraczające [...] okres[u] nieobecności obejmując[ego] 12 kolejnych miesięcy z ważnych powodów, na przykład ciąży i porodu, poważnej choroby, studiów, kształcenia zawodowego lub oddelegowania w innym państwie członkowskim lub państwie trzecim [...]”.

20 — Zobacz uwaga Trybunału w pkt 39 tego wyroku.

21 — Oczywiście prawdą jest, że w chwili gdy J. Saint Prix złożyła wniosek o zasiłek socjalny, okres, w jakim miałyby otrzymywać to świadczenie, nie był jeszcze znany. Nie zmienia to jednak faktu, że stosowny okres w postępowaniu głównym pokrywa się z okresem, w którym obywatelka Zjednoczonego Królestwa będąca w podobnej sytuacji nie musiałaby pracować ani poszukiwać pracy ze względu na ciążę i poród.

22 — Istotą urlopu macierzyńskiego jest ochrona kondycji fizycznej i psychicznej ciężarnej kobiety przed porodem i po nim. Zobacz pkt 44 mojej opinii z dnia 26 września 2013 r. w sprawie C-363/12 Z, w toku.

23 — W rzeczywistości Komisja ds. Praw Kobiet i Równych Szans zaproponowała wprowadzenie w tym zakresie odrębnego przepisu dotyczącego ciąży. Zobacz sprawozdanie z dnia 23 stycznia 2003 r. w sprawie wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie prawa obywateli Unii oraz członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich [COM(2001) 257 – C5–0336/2001 – 2001/0111(COD)], Komisja Wolności i Praw Obywatelskich, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych. Zalecenie to nie zostało jednak uwzględnione w dalszym procesie prawodawczym.

24 — COM(2001) 257 wersja ostateczna, s. 13.

25 — Dyrektywa Rady z dnia 15 października 1968 r. w sprawie zniesienia ograniczeń w przemieszczaniu się i pobycie pracowników państw członkowskich i ich rodzin we Wspólnocie (Dz.U. L 257, s. 13 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 1, s. 27). Zgodnie z ww. wyrokiem w sprawie Ziolkowski i Szeja, pkt 37: „Z motywów 3 i 4 dyrektywy [obywatelskiej] wynika, że celem tej dyrektywy jest odejście od sektorowego i fragmentarycznego podejścia do prawa swobodnego przemieszczania się i pobytu, po to aby ułatwić korzystanie z tego prawa poprzez przygotowanie jednego aktu prawnego, który skodyfikuje i zweryfikuje instrumenty prawa Unii poprzedzające tę dyrektywę”.

odnoszącego się do obywatelstwa Unii²⁶. Orzecznictwo to nie zajmowało się konkretnymi zagadnieniami związanymi z ciążą (nie czyniła tego również dyrektywa 68/360) w kontekście ustalania zakresu pojęcia pracownika i ściśle związanego z nim prawa pobytu w przyjmującym państwie członkowskim.

28. W mojej ocenie wyraźnie wskazany we wniosku Komisji cel nowej dyrektywy obywatelskiej – a mianowicie stworzenie aktu łączącego ówczesne przepisy i orzecznictwo Trybunału – pomaga zrozumieć powody, dla których Komisja nie zaproponowała w swoim wniosku wprowadzenia w art. 7 ust. 3 wyrażnej wzmianki o ciąży jako wyjątku od ogólnej zasady [ustanowionej w art. 7 ust. 1 lit. a)], zgodnie z którą zachowanie statusu pracownika wymaga wcześniejszego istnienia stosunku pracy²⁷. Mając na uwadze ten cel, nie jest zaskoczeniem, że Komisja nie przewidziała uwzględnienia szerszego katalogu sytuacji. Argumenty rządu Zjednoczonego Królestwa byłyby niewątpliwie bardziej przekonujące, gdyby pierwotny wniosek Komisji zawierał wyraźnie odniesienie do ciąży, które w toku procesu prawodawczego zostałyby następnie usunięte.

29. Należy w tym miejscu zwrócić też uwagę na to, że chociaż celem dyrektywy obywatelskiej jest, jak wskazano wcześniej, ustanowienie warunków korzystania z prawa do swobodnego przemieszczania się, faktem pozostaje, że akt prawa wtórnego nie może zmieniać znaczenia pojęcia pracownika, które ma głębokie zakorzenienie w art. 45 TFUE – będącym postanowieniem prawa pierwotnego. Nadto ustanowienie takiego aktu nie pozbawia Trybunału możliwości interpretowania i stosowania pojęcia pracownika, o którym mowa w art. 45 TFUE, w sposób pozwalający na uwzględnienie nowych sytuacji.

30. Mówiąc prościej, o tym, czy dana osoba jest uznawana za pracownika i w jakich okolicznościach zachowuje ona ten status, rozstrzyga w ostateczności prawo pierwotne. Możliwa odpowiedź na te pytania nie może być ograniczona przepisem prawa wtórnego. Przyjmuje się bowiem, że każdy akt prawa wspólnotowego w jak najszerszym stopniu powinien być interpretowany zgodnie z postanowieniami prawa pierwotnego²⁸. Chodzi tu o usunięcie wszelkich niezgodności mogących wpłynąć na ważność przepisów prawa wtórnego. Wobec tego stosowny punkt odniesienia dla ustalenia, czy J. Saint Prix powinna zachować status pracownika, o którym mowa w art. 7 dyrektywy obywatelskiej, znajduje się w szczególności w orzecznictwie Trybunału dotyczącym obecnego art. 45 TFUE.

31. Aby uniknąć interpretowania art. 45 TFUE w sposób, który prowadziłby do stworzenia, w drodze wykładni sądowej, nowej kategorii pracownika, konieczne jest moim zdaniem powiązanie sposobu traktowania ciężarnej kobiety będącej w sytuacji J. Saint Prix również z art. 7 dyrektywy obywatelskiej. Jak już wspomniałem, szczególne znaczenie w tym kontekście ma art. 7 ust. 3 lit. a) tej dyrektywy, jako że w sposób szczególny odnosi się on do okresowej niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub wypadek.

26 — COM(2001) 257 wersja ostateczna, s. 13.

27 — Ibidem, s. 33.

28 — Wyrok z dnia 13 grudnia 1983 r. w sprawie 218/82 Komisja przeciwko Radzie, Rec. s. 4063, pkt 15. Zobacz także wyroki: z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie C-305/05 *Ordre des barreaux francophones et germanophone i in.*, Zb.Orz. s. I-5305, pkt 28; z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawach połączonych C-402/07 i C-432/07 *Sturgeon i in.*, Zb.Orz. s. I-10923, pkt 48 i przytoczone tam orzecznictwo.

32. Prawdą jest, że zgodnie z linią orzeczniczą zapoczątkowaną w wyroku w sprawie Webb²⁹ ciąża nie może być traktowana jak choroba. Mimo to teza ta została sformułowana w kontekście ochrony ciężarnych kobiet przed bezprawnymi zwolnieniami. Trybunał jednoznacznie bowiem orzekł – niewątpliwie po to, by przyznać kobietom w ciąży specjalną ochronę oraz by wzmocnić rzeczywistą równość płci³⁰ – że w odróżnieniu od choroby, sam stan ciąży nie może uzasadniać zwolnienia (ani innego rodzaju nierównego traktowania w miejscu pracy)³¹.

33. W niniejszej sprawie mamy natomiast do czynienia z przypadkiem, w którym *brak* zrównania ciąży z chorobą prowadziłyby do sytuacji, w której prawo Unii gwarantuje ochronę w wypadku choroby, lecz już nie w wypadku ciąży. Gdyby tak było, niewątpliwie mielibyśmy do czynienia z naruszeniem zasady zakazu dyskryminacji ze względu na płeć.

34. Wyobraźmy sobie, teoretycznie, że J. Saint Prix – choć równie dobrze mógłby to być pracownik agencji tymczasowej płci męskiej – byłaby okresowo niezdolna do pracy nie ze względu na ciążę, a w związku z chorobą. Choroba ta nie pozwalałaby jej na wykonywanie pracy przez kilka miesięcy, po upływie których wskutek poprawy stanu zdrowia wróciłaby do pracy. Nie ma wątpliwości, że w takich okolicznościach J. Saint Prix do chwili wyzdrowienia byłaby traktowana na gruncie art. 7 ust. 3 lit. a) dyrektywy obywatelskiej jak pracownik. Zdaniem rządu Zjednoczonego Królestwa tego samego nie można powiedzieć o kobiecie, która wprawdzie nie jest chora (lub która nie padła ofiarą wypadku), za to jest w ciąży.

35. Ponieważ w ciążę mogą zachodzić tylko kobiety, interpretowanie art. 7 ust. 3 dyrektywy obywatelskiej w związku z art. 45 TFUE w sposób, który prowadziłyby do utraty statusu pracownika w przypadku okresowej niezdolności do pracy ze względu na fizyczne skutki zaawansowanej ciąży i okresu poporodowego (które to skutki w mojej ocenie z łatwością da się utożsamić ze skutkami wielu chorób dotyczących zarówno kobiety, jak i mężczyzn), w praktyce oznaczałoby przyznanie kobietom słabszej ochrony niż mężczyznom. Takie rozwiązanie stałoby w sprzeczności, również na gruncie art. 23 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”), z zakazem dyskryminacji ze względu na płeć. Jest tak w szczególności w myśl utrwalonej zasady, że gorsze traktowanie w związku z ciążą stanowi – bez potrzeby zestawiania tej sytuacji z sytuacją osoby płci męskiej – dyskryminację ze względu na płeć³².

36. To powiedziawszy, konieczne jest wskazanie jasnych granic ochrony przysługującej kobiecie w ciąży na gruncie art. 7 ust. 3 dyrektywy obywatelskiej.

29 — Wyrok z dnia 14 lipca 1994 r. w sprawie C-32/93, Rec. s. I-3567.

30 — W pkt 44–46 mojej opinii w sprawie Z szerzej przeanalizowałem zakres ochrony gwarantowanej kobietom w ciąży w prawie Unii, a w szczególności w dyrektywie Rady 92/85/EWG z dnia 19 października 1992 r. (dziesiąta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG) w sprawie wprowadzenia środków służących wspieraniu poprawy w miejscu pracy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły, i pracownic karmiących piersią (Dz.U. L 348, s. 1, zwanej dalej „dyrektywą w sprawie pracownic w ciąży”).

31 — Zobacz między innymi ww. wyrok w sprawie Webb, pkt 26; wyroki: z dnia 30 czerwca 1998 r. w sprawie C-394/96 Brown, Rec. s. I-4185, pkt 18; z dnia 4 października 2001 r. w sprawie C-109/00 Tele Danmark, Rec. s. I-6993, pkt 26, 27; z dnia 11 października 2007 r. w sprawie C-460/06 Paquay, Zb.Orz. s. I-8511, pkt 30, 31. Zobacz także wyrok z dnia 8 września 2005 r. w sprawie C-191/03 McKenna, Zb.Orz. s. I-7631, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo. Trybunał orzekł, że ochrona kobiet w ciąży przed zwolnieniem rozciąga się na cały okres urlopu macierzyńskiego, jednak po jego zakończeniu nie istnieje powód, dla którego należałoby rozróżniać pomiędzy chorobą związaną z ciążą lub porodem a wszystkimi innymi rodzajami chorób, ponieważ tego rodzaju stan patologiczny jest objęty ogólnym uregulowaniem mającym zastosowanie w przypadku choroby. W odniesieniu do tego rodzaju sytuacji prawo Unii nie wyklucza zwolnień będących konsekwencją nieobecności wynikających z choroby związanej z ciążą lub porodem.

32 — Zobacz w szczególności wyrok z dnia 26 lutego 2008 r. w sprawie C-506/06 Mayr, Zb.Orz. s. I-1017, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo. Zasada ta po raz pierwszy została sformułowana w wyroku z dnia 8 listopada 1990 r. w sprawie C-177/88 Dekker, Rec. s. I-3941, pkt 12.

3. Wskazanie granic zakresu ochrony przysługującej kobietom w ciąży

37. Chcąc wykluczyć sytuacje, w których status pracownika przysługiwałby przez nieograniczony okres zarówno przed porodem, jak i po nim, uważam, że czasowe ograniczenia wynikające z ciąży i porodu powinny być objęte zakresem art. 7 ust. 3 dyrektywy obywatelskiej tylko w odniesieniu do okresu, w którym stan fizyczny danej kobiety rzeczywiście uniemożliwia jej wykonywanie pracy. Inaczej zlekceważony zostałby cel dyrektywy obywatelskiej, którym jest ustanowienie warunków korzystania z prawa do swobodnego przepływu.

38. Aby zapewnić, że art. 7 ust. 3 dyrektywy obywatelskiej jest interpretowany zgodnie z art. 18 ust. 1 TFUE i art. 21 ust. 2 karty, które zakazują wszelkiej dyskryminacji ze względu na przynależność państwową, wydaje się, iż właściwego miernika dla ustalenia okresu, w którym nieobecność na rynku pracy może być uznana za *rozsądną* – używając sformułowania, jakim posłużył się Trybunał w wyroku w sprawach połączonych Orfanopoulos i Oliveri³³ – należy poszukiwać w prawie krajowym, a konkretnie w przepisach odnoszących się do okresu, w jakim kobiety w ciąży nie muszą pracować ani aktywnie poszukiwać pracy, oraz w przepisach dotyczących pomocy społecznej przysługującej kobietom w tym okresie³⁴.

39. W tym miejscu wypada podkreślić, że pozbawienie porównywalnej ochrony pracowników migrujących stanowiłoby dyskryminację ze względu na przynależność państwową. Zważywszy, że obywatelka Zjednoczonego Królestwa w okresie 11 tygodni przed przewidywaną datą porodu (oraz 15 tygodni po zakończeniu ciąży) nie tylko nie ma obowiązku pozostawania w gotowości do podjęcia pracy oraz aktywnego poszukiwania pracy, ale także, po spełnieniu pewnych warunków, ma w tym okresie prawo do zasiłku socjalnego, te same zasady powinny stosować się do kobiety będącej w sytuacji, w jakiej znalazła się J. Saint Prix.

40. Jak jednak wiadomo, skutki ciąży mogą czasem uniemożliwiać pracę już w trakcie pierwszych jej etapów. W tego typu sytuacjach należy przyjąć, że pracownica czasowo niezdolna do pracy ze względu na skutki ciąży powinna być traktowana jak osoba, która jest chora (pod warunkiem że podda się stosownym procedurom potwierdzającym, iż tak w istocie jest, na przykład uzyska zaświadczenie lekarskie), co powodowałoby automatyczne stosowanie do niej art. 7 ust. 3 lit. a) dyrektywy obywatelskiej. Inaczej sam fakt bycia w ciąży nie pozwalałby na posłużenie się tym przepisem. Interpretowanie omawianych przepisów w ten sposób stanowiłoby kolejne rażące naruszenie zakazu niedyskryminacji ze względu na płeć.

41. Powyższe uwagi prowadzą mnie do wniosku, że art. 7 ust. 3 lit. a) dyrektywy obywatelskiej w związku z art. 45 TFUE należy interpretować w ten sposób, że kobieta, którą można uznać za czasowo niezdolną do pracy ze względu na fizyczne ograniczenia związane z zaawansowaną ciążą, zachowuje status pracownika. Status ten powinien przysługiwać jej do chwili, gdy po urodzeniu dziecka można racjonalnie przyjąć, że jest gotowa do powrotu do pracy lub poszukiwania jej. Poszanowanie zasady niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową wymaga, by okres ten nie był krótszy niż okres, w którym zgodnie z prawem krajowym kobiety w ciąży są zwolnione z obowiązku pozostawania w gotowości do podjęcia pracy lub aktywnego jej poszukiwania.

42. To powiedziawszy, chciałbym dodać parę uwag.

33 — Zobacz ww. wyrok w sprawach połączonych Orfanopoulos i Oliveri, pkt 50.

34 — Warto jednak odnotować, że swoboda państw członkowskich w tym zakresie jest ograniczona przepisami dyrektywy w sprawie pracownic w ciąży, a konkretnie jej art. 8, który stanowi, że jako niezbędne minimum, pracownice objęte tą dyrektywą mają prawo do nieprzerwanego urlopu macierzyńskiego, trwającego co najmniej 14 tygodni, udzielonego przed lub po porodzie.

B – Konsekwencje niezachowania przez obywatela Unii statusu pracownika

43. Sąd odsyłający zdaje się zakładać, że gdyby J. Saint Prix nie mogła być traktowana jak „pracownik” do celów art. 7 dyrektywy obywatelskiej, nie mogłaby ubiegać się o przyznanie zasiłku socjalnego ani otrzymywać go za okres, w którym przerwała pracę. Byłoby tak, jak się wydaje, dlatego, że utraciłaby prawo pobytu w Zjednoczonym Królestwie. Mimo że kwestia ta nie ma bezpośredniego znaczenia dla sprawy przed sądem odsyłającym, była ona przedmiotem obszernych dyskusji na rozprawie przed Trybunałem.

44. Nie mogę bezwarunkowo przychylić się do założenia przyjętego przez sąd odsyłający.

45. W pierwszej kolejności wypada przypomnieć, że sam fakt utraty przez obywatela Unii statusu pracownika nie oznacza automatycznego i natychmiastowego unicestwienia wszystkich wiążących się z tym statusem praw. Dobrym przykładem jest tu wyrok w sprawie Trojani³⁵, w którym Trybunał orzekł między innymi, że przyjmujące państwo członkowskie ma znaczną swobodę w określaniu, czy obywatel innego państwa członkowskiego, który zwrócił się do pomocy społecznej, spełnia warunki dotyczące jego prawa pobytu³⁶. Mając jednak na uwadze fundamentalne znaczenie, jakie w konstrukcji europejskiej odgrywa obywatelstwo Unii, Trybunał orzekł, że obywatelowi Unii, któremu na gruncie obecnego art. 45 TFUE nie przysługuje prawo pobytu w przyjmującym państwie członkowskim, przysługuje jednak, jako zwykła konsekwencja posiadania przez niego obywatelstwa Unii, prawo pobytu wskutek bezpośredniego stosowania do niego obecnego art. 21 ust. 1 TFUE. Wprawdzie korzystanie z tego prawa podlega „ograniczeniom i warunkom”, o których mowa w tym postanowieniu, to jednak właściwe organy krajowe powinny czuwać, aby stosowanie tych ograniczeń i warunków przebiegało z poszanowaniem ogólnych zasad prawa Unii, a w szczególności zasady proporcjonalności³⁷.

46. Ta utrwalona zasada została niedawno powtórzona w wyroku w sprawie Brey³⁸, w którym Trybunał badał zgodność przepisów krajowych zakazujących przyznawania określonego zasiłku obywatelowi innego państwa członkowskiego, który nie jest czynny zawodowo. W wyroku tym Trybunał zwrócił szczególną uwagę na sposób, w jaki swoboda przemieszczania się, będąca fundamentalną zasadą prawa Unii, ogranicza uprawnienia dyskrecyjne państw członkowskich wykonywane wobec obywateli innych państw Unii (w tym prawo do wydalenia z terytorium krajowego).

47. Co ważne, państwa te nie powinny korzystać z tych uprawnień w sposób naruszający główny cel dyrektywy obywatelskiej, jakim jest ułatwienie i wzmocnienie korzystania z podstawowego prawa obywateli Unii do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, jak również skuteczność tej dyrektywy³⁹. Nie ma oczywiście wątpliwości, że korzystanie z prawa pobytu w innym państwie członkowskim może zostać podporządkowane uzasadnionym interesom tego państwa (takim jak ochrona finansów publicznych). Jednakże Trybunał stanowczo odrzucił możliwość powoływania się na owe uzasadnione interesy, gdyby mogło to zniweczyć fundamentalną zasadę swobody przemieszczania się. Byłoby tak, gdyby warunki ustanowione w art. 7 ust. 1 lit. b) dyrektywy obywatelskiej były interpretowane zbyt szeroko⁴⁰. Zgodnie z tym przepisem obywatele Unii, którzy nie są czynni zawodowo (czyli nie pracują lub nie prowadzą działalności na własny rachunek w przyjmującym państwie członkowskim), mają prawo pobytu w tym państwie pod warunkiem posiadania wystarczających środków, tak by w okresie pobytu nie stanowić obciążenia dla jego systemu pomocy społecznej.

35 — Wyrok z dnia 7 września 2004 r. w sprawie C-456/02, Zb.Orz. s. I-7573.

36 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Trojani, pkt 45.

37 — Ibidem, pkt 46. Zobacz także wyroki: z dnia 17 września 2002 r. w sprawie C-413/99 Baumbast i R, Rec. s. I-7091, pkt 91 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 19 października 2004 r. w sprawie C-200/02 Zhu i Chen, Zb.Orz. s. I-9925, pkt 32.

38 — Zobacz ww. wyrok w sprawie Brey, pkt 70; a także przypis 16.

39 — Ibidem, pkt 71.

40 — Ibidem, pkt 70.

48. W wyroku w sprawie Brey Trybunał orzekł również, że aby ustalić, czy przyznanie danego zasiłku będzie stanowiło nieracjonalne obciążenie dla systemu pomocy społecznej przyjmującego państwa członkowskiego w rozumieniu art. 7 ust. 1 lit. b) dyrektywy obywatelskiej, właściwe organy krajowe muszą przeprowadzić całościową ocenę okoliczności faktycznych – w świetle zasady proporcjonalności – w każdym konkretnym przypadku. Trybunał powtórzył utrwaloną zasadę, że dyrektywa obywatelska opiera się na założeniu, iż w sprawach z zakresu opieki społecznej istnieje między obywatelami poszczególnych państw członkowskich pewien stopień solidarności finansowej, zwłaszcza jeżeli trudności, które stały się udziałem beneficjenta prawa pobytu, mają charakter tymczasowy⁴¹. Sama bowiem okoliczność, iż obywatel państwa członkowskiego korzysta ze świadczenia z zakresu pomocy społecznej, nie może wystarczać do wykazania, że stanowi on nieracjonalne obciążenie dla systemu pomocy społecznej przyjmującego państwa członkowskiego⁴².

49. Opierając się na tej linii orzeczniczej – z zastrzeżeniem weryfikacji okoliczności przez sąd odsyłający – przychyliam się do stwierdzenia, że w kontekście wskazanym w postanowieniu odsyłającym, czyli w wypadku gdy kobietę będącą w sytuacji J. Saint Prix można uznać za okresowo niezdolną do pracy ze względu na ciążę, w związku z czym ubiega się ona o specjalny nieskładkowy zasiłek pieniężny, taki jak zasiłek socjalny, nie powinna ona automatycznie tracić prawa pobytu w konsekwencji znajdowania się w przejściowych trudnościach finansowych. Zważywszy na stanowisko zajęte przez Trybunał w wyroku w sprawie Brey, w moim przekonaniu nasuwa się wniosek, że sama tylko okoliczność, iż kobieta w ciąży ubiega się o przyznanie zasiłku takiego jak zasiłek socjalny, nie oznacza automatycznie, że nie posiada ona wystarczających środków dla kontynuowania pobytu w przyjmującym państwie członkowskim. Jest tak tym bardziej, że problemy J. Saint Prix z utrzymaniem się mają charakter przejściowy, skutkiem czego wsparcie ze strony pomocy społecznej jest wymagane tylko w ograniczonym czasie, który zbiega się z okresem zwykłego urlopu macierzyńskiego przysługującego obywatelkom Zjednoczonego Królestwa, w trakcie którego nie muszą one pracować ani aktywnie poszukiwać pracy.

50. W odróżnieniu od okoliczności sprawy zawisłej przed sądem odsyłającym podobnego wniosku nie można było moim zdaniem równie łatwo wysnuć w sprawie Brey, a to dlatego, że wypłata stosownego zasiłku byłaby zdarzeniem mającym, w sposób bezterminowy, charakter powtarzalny, gdyż zainteresowana osoba przestała być czynna zawodowo. Jak już wyjaśniłem w mojej opinii w innej sprawie⁴³, celem art. 7 ust. 1 lit. b) dyrektywy obywatelskiej jest zapobieżenie korzystaniu z systemu opieki społecznej przyjmującego państwa członkowskiego przez obywateli Unii, którzy nie są czynni zawodowo, w celu zapewnienia sobie środków utrzymania w początkowym okresie ich pobytu w tym państwie członkowskim.

51. Warto jednak pamiętać, że ocena tego, co stanowi nieracjonalne obciążenie dla systemu pomocy społecznej przyjmującego państwa członkowskiego jako całości, należy do organów krajowych⁴⁴. Mimo tego podziału kompetencji między Unią Europejską a jej państwami członkowskimi, muszę przyznać, że nie potrafię wyobrazić sobie sytuacji, w której przyznanie zasiłku, takiego jak zasiłek socjalny, kobiecie będącej w sytuacji J. Saint Prix stanowiłoby takie obciążenie. Mając na względzie przejściowy charakter doświadczanych przez nią trudności oraz krótki okres pobierania tego zasiłku, każdy inny wniosek byłby trudny do pogodzenia z zasadą proporcjonalności, którą należy uwzględnić przy dokonywaniu tej oceny.

41 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Brey, pkt 72 i przytoczone tam orzecznictwo. Stanowisko Trybunału wprost nawiązuje do wyroku z dnia 20 września 2001 r. w sprawie C-184/99 Grzelczyk, Rec. s. I-6193, pkt 44. Warto też zauważyć, że wniosek taki znajduje też oparcie w motywie 16 dyrektywy obywatelskiej. W motywie tym wymieniono kryteria, jakie należy stosować, aby ustalić, czy obciążenie, jakie stanowi dany obywatel Unii, jest nieracjonalne. Kryteriami tymi są: przejściowy charakter napotkanych trudności, okres pobytu, okoliczności osobiste i kwota przyznanej pomocy.

42 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Brey, pkt 75.

43 — Zobacz pkt 38 mojej opinii w sprawie Brey.

44 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Brey, pkt 77.

52. To powiedziawszy, nie można kategorycznie wykluczyć, że w celu przeciwdziałania „turystyce zasiłkowej” można wyobrazić sobie ustanowienie bardziej surowych warunków mających zastosowanie w przypadku nieaktywnych zawodowo obywateli Unii, którzy nigdy nie wykazali związku ze społeczeństwem przyjmującego państwa członkowskiego poprzez pracę w nim i płacenie podatków. W mojej ocenie jednak takie środki nie są ani uzasadnione, ani tym bardziej proporcjonalne, w sytuacji gdy – jak w niniejszej sprawie – kobieta rzeczywiście skorzystała z prawa do swobodnego przemieszczania się i była czynna zawodowo w przyjmującym państwie członkowskim, zanim zaszła w ciążę i wystąpiła o zasiłek, który pobierałaby przez krótki czas przed powrotem na rynek pracy.

III – Wnioski

53. Wobec powyższego proponuję, by na pytania prejudycjalne postawione przez Supreme Court of the United Kingdom Trybunał udzielił następującej odpowiedzi:

Artykuł 7 ust. 3 lit. a) dyrektywy 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniającej rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylającej dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG w związku z art. 45 TFUE należy interpretować w ten sposób, że kobieta, którą można uznać za czasowo niezdolną do pracy ze względu na fizyczne ograniczenia związane z zaawansowaną ciążą, zachowuje status pracownika. Status ten przysługuje jej do chwili, gdy po urodzeniu dziecka można racjonalnie przyjąć, że jest gotowa do powrotu do pracy lub poszukiwania jej. Poszanowanie zasady niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową wymaga, by okres ten nie był krótszy niż okres, w którym zgodnie z prawem krajowym kobiety w ciąży są zwolnione z obowiązku pozostawania w gotowości do podjęcia pracy lub aktywnego jej poszukiwania.